

Hirsch GRUNSTEIN

Overleefde de Jodenvervolging

Anderhalf jaar lang zat de Joodse tiener Hirsch 'Henri' GRUNSTEIN tijdens Wereldoorlog II ondergedoken bij de familie VAN DAMME in Belsele. Pas nu brengt hij in boekvorm zijn verhaal, een hulde aan de stille inzet van gewone mensen voor de Joden. Ons vertelt hij hoe in het katholieke Vlaamse dorp de joodse gebeden toen een levende realiteit werden.

'De psalmverzen waren mijn pijlen en mijn schild'

Erik DE SMET

Tussen 1942 en 1944 werden in België zo'n vierduizend Joodse kinderen verborgen voor de nazi's. Met die daad van naastenliefde riskeerden hun redders, vaak gewone mensen, hun leven. Hirsch GRUNSTEIN, 84 inmiddels, ontmoeten we bij de kinderen van het gezin dat hem en zijn broertje Salomon opnamen. Een van hen heet Sylvain, naar Salomons schuilnaam tijdens de oorlog. „Hier de echte Sylvain”, zegt Salomon steevast wanneer hij belt uit Israël.

–Pas na meer dan zestig jaar kwam u ertoe het verhaal van uw redding als boek uit te geven. Waarom pas nu?

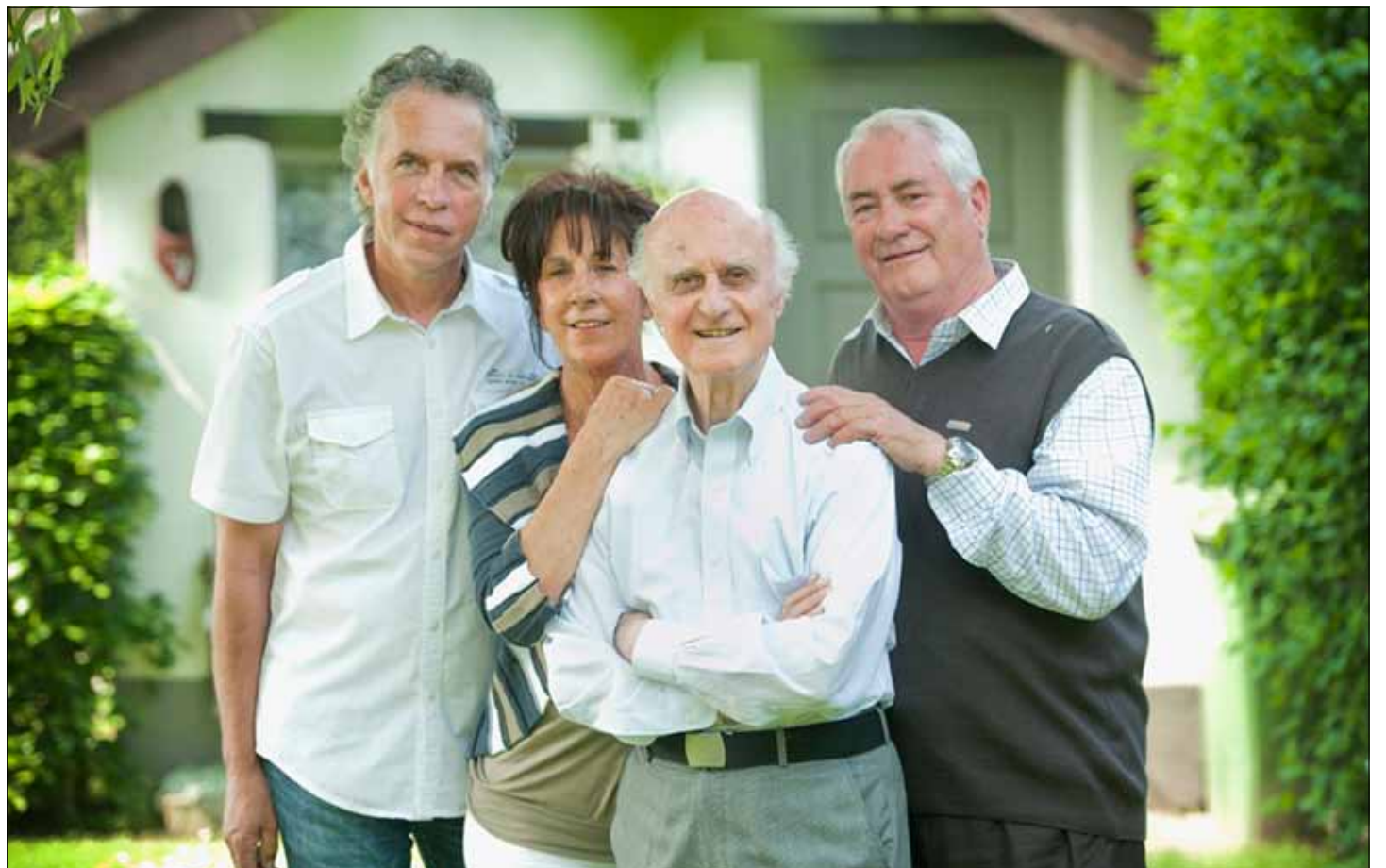
Mijn Poolse ouders streken in 1930 neer in Antwerpen. Meteen na de oorlog begon ik notities te maken met herinneringen, maar het leven dwong me daarmee te stoppen. Ik studeerde voor ingenieur, verhuisde in 1958 naar New York, trouwde en kreeg kinderen. Na mijn pensioen kreeg ik eindelijk de kans om die losse notities te ordenen. In 2009 verscheen het verhaal in het Engels, nu is het er in het Nederlands. Ik was trots er te kunnen uit voorlezen in mijn oude school in Antwerpen.

–Hoe kwam u, als Antwerpse Jood, terecht in Belsele?

Alice, de zus van Gaston Van Damme bij wie ik onderdook, was op bezoek bij vrienden in Antwerpen, toen ze toevallig getuige was van een razzia tegen Joden. Ontdaan door het geweld tegen de kinderen besloot ze een Joods meisje in huis te nemen. Ze nam contact op met de Joodse Raad, door de bezetter aangeduid als vertegenwoordiger van de Joodse bevolking. Die vertrouwden haar niet, maar Alice was volhardend. In plaats van een meisje kreeg ze twee jongens en hun moeder. En ze overtuigde familieleden hetzelfde te doen. Na overleg met mijn vader werd besloten dat mijn negenjarige broer Salomon en ik, toen veertien, in Belsele zouden onderduiken bij Gaston en Adrienne, in het gehucht Duizend Appels.

–Hoe ervoer u als Joodse jongen die Vlaamse, katholieke omgeving?

Ons gezin was orthodox joods, maar modern. Mijn vader was diep gelovig, maar op zaterdag nam hij ons soms wel mee op café. Ik keek ernaar uit om op het platteland te wonen. Dat viel tegen. Ik was schoolplichtig, maar op het college of de vakschool kon ik niet. Ik moest me verborgen houden.

Hirsch Grunstein op bezoek bij de kinderen van zijn redders, Laurette (en haar man Luc, links) en Sylvain. © Frank Bahn Müller

Voor mijn jongere broer bedachten mijn vader en Adrienne een smoes, zodat hij openlijk in hun huis kon verblijven. Zijn moeder zat zozegzegd in een gekkenhuis, zijn vader was een rokkenjager en zelf was hij te ziek om op school te kunnen. Zijn oudere broer Henri, ik dus, kwam tijdens de vakanties bij de Van Dammes logeren. Maar ik verbleef

„Bij het afscheid drukte vader mij op het hart mijn broer te leren wie wij zijn”

wel op de bovenverdieping van hun rijkhuis en waagde me slechts na zonsondergang naar beneden. Ik bracht de dag door met *Het Vrije Waasland* en *Het Volk*. Het hele dorp kende dus Sylvain, die zelfs misdienaar werd in de parochie. Zijn dekmantel was zo goed, dat weinigen na de oorlog geloofden dat de Van Dammes Joden hadden verborgen.

–Maar in april 1944 stortte uw wereld in.

De Van Dammes werden verkleit. Twee Vlaamse SS'ers vielen hun huis binnen en arresteerden iedereen. Ik ontkende Jood te

zijn en beweerde veertien in plaats van zestien te zijn. Dat van mijn leeftijd geloofden ze, dat ik geen Jood was niet. Ze wilden mijn broek omlaag trekken. Ik verzette me heftig. „Besneden? Meekomen!”, bevalen ze. Die leugen over mijn leeftijd redde wel mijn leven. Omdat ik zozegzegd veertien was, werd ik niet gedeporteerd. Koningin Elisabeth had van de bezetter bekomen dat niet-vergezeld Joodse kinderen jonger dan zestien in een tehuis werden ondergebracht. Ik verbleef in een Waals kindertehuis toen de Amerikanen ons in de zomer van 1944 bevrijdden. Gaston kon aan de nazi's ontkomen, maar Adrienne werd gedeporteerd naar het concentratiekamp Ravensbrück. Ze overleefde tyfus en de dodenmarsen in het voorjaar van 1945. Later werd de familie Van Damme in Jeruzalem bedacht met de eretitel van Rechtvaardigen onder de Volkeren.

–Uw autobiografie schetst de lezer niet enkel een beeld van Vlaanderen in 1942, het is ook een religieus boek.

Toen hij ons aan de Van Dammes toevertrouwde, had mijn vader een boekje met de Hebreeuwse psalmen in mijn koffer gestoken en me op het hart gedrukt dat ik mijn

broertje zou leren wie we zijn. Ondergedoken, begon ik er uit verveling in te lezen. Die teksten vol krachtige poëzie grepen me diep aan. Ik begon de psalmen ook te lezen als een reflectie op mijn eigen situatie. Je vindt er hoop, vreugde, frustratie, maar ook woede en haat, zelfs twijfel over het bestaan van God. De psalmen droegen me.

Lees psalm 137. „Aan de rivieren van Babel, daar zaten wij en weenden als we dachten aan Sion.” Die psalm eindigt met een uitroep vol haat. Babel moet verwoest worden, haar kinderen verpletterd. Ik wist niet dat ik zo diep kon haten. Of psalm 91: „Al vallen er duizend aan je linkerzijde en tienduizend aan je rechterhand, jou zal niets overkomen.” Toen ik in 1993 terugkeerde om de tachtigste verjaardag van Gaston en Adrienne te vieren, raakte ik op het vliegtuig met een vrouw in gesprek over de psalmen die ik zat te lezen. Ze vertelde me dat ze dagelijks psalm 91 bad toen haar zoon in Vietnam vocht. Die verzen waren ook mijn pijlen en schild.

Hirsch Grunstein, *Psalmen. Een Joodse geschiedenis op een Vlaamse zolderkamer*, Altiora, Averbode, 2012, 414 blz., 24,95 euro, ISBN 978 90 317 3491 7.